

TUTUKLULUK ve HÜKÜMLÜLÜK HALİNİN KANUNİ ÖDEVLERİN YERİNE GETİRİLMESİNE ETKİSİ

Neşe DURMUŞ^(*)

1 - GİRİŞ

213 Sayılı Vergi Usul Kanununda mükelleflere, vergi sorumlularına düşen ödevler ve bu ödevlerin nasıl yerine getirileceği düzenlenmiştir. Mükelleflerin yükümlülüklerini yerine getirmelerine engel olabilecek durumlar da mezkûr kanunda sayılmıştır. Makalemizin konusu da tutukluluk ve hükümlülük halinde kanuni ödevlerin kimler tarafından ve nasıl yerine getirileceğidir.

2- MEDENİ KANUNDA YER ALAN DÜZENLEMELER

Medeni haklardan yararlanma ehliyeti hak ve borç sahibi olabilme, yani hak ve borçların sujesi, taşıyıcısı olabilme iktidarudur. Hak ehliyeti “doğmuş olmakla” kazanılır. Doğmuş olmak şartı ile her cenin hak ehliyetine sahiptir. Fiil ehliyeti ise bir şahsın kendi fiil ve işlemleri ile kendi le-

hine karar, aleyhine borçlar yaratabilme ehliyetidir. Hak ehliyeti için kısıtlayıcı şart yokken fiil ehliyetine bazı şartları taşıyan kişiler sahiptir. Fiil ehliyetine sahip kişinin; temyiz kudretine sahip olması, reşit olması ve kısıtlı olmaması gerekmektedir.

Kısıtlı olma hali, kanunun saydığı hallerden birinin varlığı nedeniyle mahkeme kararına dayanarak fiil ehliyetinin kaldırılması veya kısıtlanmasıdır. Kanunda kısıtlılık kararı vermeye dayanak oluşturacak haller tedrici olarak sayılmıştır. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı, savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim, küçüklük, **1 yıldan fazla alınan ve kesinleşen mahkûmiyet kararı** nedeniyle kişi hakkında kısıtlı kararı verilebilir.

Vasi, vesayeti altındaki küçük veya mahcurun şahsi ve mali bütün menfaatlerini korumak ve onu üçüncü şahıslar ile olan işlemlerde kanunen temsil etmek üzere Sulh Mahkemesi tarafından tayin olunan kimsedir. 1 yıldan fazla süre ile hüküm giyen ve cezası kesinleşen kişilere vasi atan-

(*) Vergi Denetmeni

masında izlenecek yol şu şekildedir. Mahkûmiyet kararı nedeniyle kısıtlanan kişi adına vasi tayin etmesi için cezayı yerine getirmekle görevli makam, yetkili vesayet makamına durumu bildirmekle yükümlüdür.¹ Aynı şekilde, görevlerini yaparken vesayet altına alınmayı gerekli kılan bir durumun varlığını öğrenen idarî makamlar, noterler ve mahkemeler, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar.² Aşağıda verdiğimiz örnek Danıştay Kararında da kısıtlılık halinde vasi atanmasına ilişkin usul ve esaslara yer vermiştir.

Danıştay 5. Dairesinin Esas 2007/7383, Karar 2008/2435 sayılı kararında *“...bir yıl veya daha fazla süreli hapis cezasına mahkûm olan bir kişinin hakkındaki mahkûmiyet kararı nedeniyle kısıtlılığın söz edilebilmesi için, hakkındaki mahkûmiyet kararının kesinleşmesi, yani hükümlü durumunda olması gerekmektedir.*

Bu durumda, mahkemece öncelikle davacı hakkındaki mahkûmiyet kararının kesinleşip kesinleşmediğinin saptanması gerekirken, bu yapılmadan hakkındaki mahkûmiyet kararından yola çıkılarak davacının kısıtlı olduğu gerekçesiyle verilen kararda hukuki isabet bulunmamaktadır.

Öte yandan, davacının almış olduğu mahkûmiyet kararının kesinleşmesi durumunda ise yapılması gereken; öncelikle davacıya vasi tayini gereken bir durum var ise vasi tayin edilip edilmediğinin araştırılması, vasi tayin edilmiş ise vasi tarafından icazet verilebilmesi ve davanın takip edilebilmesi için durumun vasiye bildirilmesi, vasi tayin edilmemiş ise, Sulh Mahkemesine durumun yazıyla bildirilerek vasi atanması pro-

sedürünün tamamlanmasına kadar 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 42. maddesi uyarınca yargılamanın durdurularak sonucun beklenilmesi, vasi atandıktan sonra da davacının açmış olduğu davaya icazet verip veremeyeceğini bildirmesi için ek süre verilmesi, icazet verilmesi halinde davaya kanuni temsilci tarafından devam edilmesi, icazet verilmemesi halinde davanın ehliyet yönünden reddedilmesidir.” şeklinde hüküm verilmiştir.

3- KONU İLE İLGİLİ OLARAK 213 SAYILI VERGİ USUL KANUNUNDA YER ALAN DÜZENLEMELER

213 Sayılı Vergi Usul Kanununun Kanuni Temsilcilerin Ödevi başlığını taşıyan 10. maddesi; *“Tüzelkişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, Vakıflar ve cemaatler gibi tüzelkişiliği olmayan teşekküllerin mükellef veya vergi sorumlusu olmaları halinde bunlara düşen ödevler kanuni temsilcileri, tüzelkişiliği olmayan teşekkülleri idare edenler ve varsa bunların temsilcileri tarafından yerine getirilir... ”* şeklindedir.

213 Sayılı Vergi Usul Kanunun 10. maddesinde kanuni temsilciler mükellef veya vergi sorumlularına düşen ödevleri yerine getirmekle yükümlü tutulmuştur. Mükellefin ödevleri ise mezkûr kanunun 153-257. maddelerinde işlenmiştir.

Kanuni ödevlerin yerine getirilmesi aşamasında ortaya çıkan ve ödevlerin yerine getirilmesine engel olacak nedenler *“mücbir sebepler”* başlığı altında Vergi Usul kanununun 13. maddesinde sayılmıştır:

¹ YALVAÇ, Gürsel, “Karşılaştırmalı-Gerekçeli TCK CMK CGTİK İlgili Kanunlar ve Yönetmelikler” Adalet Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2009

² YALVAÇ, Gürsel A.g.e.

“...1. Vergi ödevlerinden herhangi birinin yerine getirilmesine engel olacak derecede ağır kaza, ağır hastalık ve tutukluluk;

2. Vergi ödevlerinin yerine getirilmesine engel olacak yangın, yer sarsıntısı ve su basması gibi afetler;

3. Kişinin iradesi dışında vukua gelen mecburi gaybubetler;

4. Sahibinin iradesi dışındaki sebepler dolayısıyla defter ve vesikalarının elinden çıkmış bulunması, gibi hallerdir.”

15. maddede, mücbir sebebin varlığının bir sonucu olarak, mücbir sebep hallerinden herhangi birinin bulunması durumunda bu sebep ortadan kalkıncaya kadar kanunda belirtilen sürelerin işlemeyeceği, bu takdirde tarh zamanaşımının işlemeyen süreler kadar uzayacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca, 373. maddede mücbir sebeplerin varlığının ispatı halinde yerine getirilemeyen ödevlere ilişkin olarak vergi cezası kesilmeyeceği düzenlenmiştir.

4- TUTUKLULUK ve HÜKÜMLÜLÜK HALİNDE KANUNİ ÖDEVLERİN GETİRİLMESİ

5271 Sayılı Ceza Muhakemeleri kanununun 4. Kısım 2. Bölümü 100-108. maddelerini kapsamakta olup, tutuklama başlığı altında tutuklamanın hangi hallerde kimler tarafından yapılabileceği ve tutukluluk halini sona erdiren sebepler ve tutukluluk hali ile ilgili diğer hususları düzenlemektedir.

Buna göre tutukluluk, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların bulunması halinde, şüpheli/sanığın kaçmasını, delilleri karartmasını önlemek amacı ile kişinin özgürlüğünün kesin

hükümden önce hâkim kararı ile kısıtlanmasıdır.³

Hükümlülük ise kişi hakkında mahkûmiyet kararının verilmiş olmasıdır. Birinci derece mahkemede verilen kararın üst mahkemeye temyiz edilmesine ilişkin sürede temyiz başvurusunda bulunulmaması, üst derece mahkemenin birinci derece mahkemenin kararını aynen onaması ile hüküm kesinleşir.

213 Sayılı Vergi Usul Kanununun 13. maddesinde sayılan mücbir sebep hallerinden biri olarak sayılan tutukluluk halinde kanuni ödevlerin yerine getirilmesi için verilen süreler bu sebep ortadan kalkıncaya kadar işlemeyecektir. Tutukluluk halinin; mahkemenin verdiği hükmün kesinleşmesi ile kişinin hükümlü sıfatını kazanması veya kişinin serbest bırakılması nedeniyle sona ermesi halinde ise kanuni ödevlerin yerine getirilmesi için tutukluluk hali boyunca işlemeyen süreler işlemeye başlar. Bu durumda kanuni ödevleri yerine getirmekle yükümlü olan; hükmün kesinleşmesi ve 1 yıldan fazla hüküm giyilmesi halinde hükümlü adına atanacak vasi, diğer durumda ise kişinin kendisi olacaktır.

Kişinin hükümlü olması ve kişi adına vasi atanması durumunda ise kanuni ödevleri yerine getirmekle yükümlü kişi 213 Sayılı Vergi Usul Kanununun 10. maddesine göre vasi olacaktır. Peki, hükmün kesinleşmemiş olması veya kişi adına verilen mahkûmiyet kararının 1 yıldan az olması nedeniyle vasi atanmamış olması halinde kanuni ödevleri yerine getirme yükümlülüğüne ilişkin olarak nasıl bir yol izlenmelidir? Bu durumda kanunda bir düzenleme yapılmadığından ifaya ilişkin olarak genel hükümlerin geçerli olacağı, kanuni ödevlerin mükelleften yasal süreler içerisinde yerine getirilmesi isteneceği, yerine

³ YALVAÇ, Gürsel A.g.e.

getirmemesi halinde cezai müeyyide ile karşılaşılabilmektedir.

5- SONUÇ

213 Sayılı Vergi Usul Kanununda mükellefiyet ile ilgili ödevler sayılmış, bu ödevleri yerine getirmekle yükümlü olanlar tespit edilmiştir. Önceki bölümlerde açıkladığımız üzere, tutukluluk hali kanunda mücbir sebep olarak sayılmış, tutukluluk hali devam ederken kanuni ödevleri yerine getirilmesine ilişkin sürelerin işlemeyeceği kanunda düzenlenmiştir. Hükümlük halinde ise Medeni Kanunda yapılan düzenleme ile hükmün 1 yıldan fazla olması ve kararın kesinleşmiş olması halinde kişiye mahkeme tarafından atanan vasi kanuni ödevleri yerine getirilmesinden sorumlu olacaktır. Hükmün kesinleşmemiş olması veya kişi adına verilen mahkûmiyet kararının 1 yıldan az olması nedeniyle vasi atanmamış olması halinde kanunda bir düzenleme yapılmadığından ifaya ilişkin olarak genel hükümlerin geçerli olacağı kanaatine ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

- Medeni Kanun
- Vergi Usul Kanunu
- YALVAÇ, Gürsel, "Karşılaştırmalı-Gerekçeli TCK CMK CGTİK İlgili Kanunlar ve Yönetmelikler" Adalet Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2009